

Ο Ανοιξιάτης

/ Γενικά Θέματα

Φωτο:sofi-3nipiagogio.blogspot.com

Ο **Μάρτιος** είναι ο τρίτος μήνας του πολιτικού έτους. Ονομάστηκε έτσι προς τιμήν του ρωμαϊκού θεού του πολέμου **Mars** (δηλαδή του Άρη). Η παλαιότερη ρωμαϊκή ονομασία του Μάρτη ήταν **Primus**, δηλαδή Πρώτος μήνας του δεκάμηνου ρωμαϊκού έτους. Γι'αυτό η 1η Μαρτίου ονομαζόταν επίσης και **Πάτριος πρωτοχρονιά** και σχετιζόταν με την αρχή των πολεμικών επιχειρήσεων.

Αναφορικά με την αντιστοιχία του εν λόγω μήνα προς το αρχαίο αττικό ημερολόγιο, εν μέρει κάλυπτε τον **Ελαφηβολιώννα**, τον μήνα κατά τον οποίον γίνονταν οι μεγάλες θυσίες προς τιμήν της Ελαφηβόλου Αρτέμιδος.

Φωτο:pontos-news.gr

Ως τον 7ο αιώνα εξακολουθούσαν να γιορτάζουν την 1η Μαρτίου με πομπές, χορούς και δώρα. Παραδοσιακά υπολείμματα είναι τα «**χελιδονίσματα**». Τα έψαλαν τα παιδιά πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι με ένα ξύλινο χελιδόνι στολισμένο, ενώ έδιναν στη νοικοκυρά φύλλα κισσού. Το τραγούδι είναι αναγγελτικό, αλλά και μαγικο-ευετηρικό:

Ἦρθε, ἦρθε χελιδόνα,
ἦρθε κι ἄλλη μελιηδόνα.
Κάθησε και λάλησε
και γλυκά κελάδησε:
Μάρτη, Μάρτη μου καλέ,
και Φλεβάρη φοβερέ,
κι αν φλεγίσσεις κι αν τσικνίσσεις,
καλοκαίρι θα μυρίσεις.
Κι αν χιονίσσεις κι αν κακίσσεις,
πάλιν ἀνοιξη θ'ανθίσσεις.
Θάλασσαν επέρασα και στεριάν δεν ξέχασα.
Κύματα κι αν ἔσχισα, ἔσπειρα, κονόμησα.
Ἐφυγα κι ἀφηκα σύκα και σταυρόν και θημωνίτσα.
Κι ἦρθα τώρα, κι ἦυρα φύτρα,
κι ἦυρα χόρτα, σπαρτά, βλήτρα,
βλήτρα, βλήτρα, φύτρα, φύτρα.

Φωτο:anastaok.blogspot.com

Η επανάληψη των λέξεων είναι κάτι σαν ξόρκι για να προκαλέσουν τη βλάστηση.

Τον Μάρτιο ο ελληνικός λαός προσονόμασε **Ανοιξιάτη** (γιατί είναι ο πρώτος μήνας της Άνοιξης), **Κλαψομάρτη**, **Γδάρτη**, **Πεντάγνωμο** (για το ευμετάβλητο του καιρού), **Βαγγελιώτη** (λόγω της μεγάλης γιορτής του Ευαγγελισμού), **Φυτευτή**.

Οι μητέρες απ'την πρωτομηνιά δένουν στα χέρια των παιδιών τους ένα βραχιόλι από πολύχρωμες κλωστές (συνήθως κόκκινη και άσπρη κλωστή στριμμένη) που το λένε **μάρτη** ή **μαρτιάτικο** για να μην τα μαυρίσει ο ήλιος. Είναι μια μαγική προφύλαξη (ασφαλιστικός κύκλος) για τη νέα εποχική περίοδο. Ο λαός λέει χαρακτηριστικά:

«Οπόχει κόρη ακριβή τον Μάρτη Ἥλιος μη τη δει».
«Ο ἥλιος του Μαρτιού τρυπά το κέρατο βοδιού».
«Του Μάρτη ο ἥλιος βάφει και πέντε μήνες δεν ξεβάφει».

Για το έθιμο του σειρητιού γράφει και ο **Κωστής Παλαμάς**:

*Ρόδιζ' η πρώτη του Μάρτη μέρα
και στο παιδάκι της η μητέρα
γελώντας πάει:
«Με μάρτη έρχομαι το λαιμό σου
να στεφανώσω σαν άγγελός σου
θα σε φυλάει.
Από χρυσάφι, προτού να φέξει,
με τι φροντίδα το έχω πλέξει.
Για το χρυσό μου!
Με κάθε χρώμα το έχω ντύσει
ουράνιο τόξο, που θα στολίσει
τον ουρανό μου!»*

Με την αρχή της Άνοιξης εμφανίζονται και οι επιδημίες, αλλά και ένα σωρό ενοχλητικά ζώα και ζώφια όπως ποντικοί, φίδια, ψύλλοι. Στο νοικοκυριό, λοιπόν, γίνονταν εποχικοί καθαρισμοί (τινάγματα ρούχων, σκουπίσματα) με επωδές:

*«Όξω ψύλλοι και κοριοί, (τότε που ήταν πολλοί)
μέσα οι νοικοκυροί!»*

Η λαϊκή φαντασία αποδίδει την αστάθεια του καιρού που παρατηρείται στον δύστροπο χαρακτήρα του Μαρτίου, τον οποίο και πρωσοποιεί. Σύμφωνα με μια παράδοση, λοιπόν, ο μήνας Μάρτιος έχει δύο γυναίκες: μια πανέμορφη, αλλά φτωχή και μια κακάσχημη που όμως είναι πλούσια. Τα βράδια κοιμάται ανάμεσά τους. Όταν γυρίζει από τη μεριά της άσχημης, τη βλέπει και από το κακό του κάνει μέρες βροχερές και χειμωνιάτικες. Όταν πάλι γυρίζει προς την όμορφη κάνει ηλιόλουστες, ανοιξιάτικες μέρες.

Γι' αυτό ο Μάρτης μία κλαίει και μια γελά.

Ακόμη, η παράδοση λέει ότι οι τελευταίες μέρες του Μάρτη ονομάζονται **«μέρες της γριάς»** ή **«γριές»** γιατί πιστεύεται ότι αυτές τις μέρες τις έκλεψε από τον Φεβρουάριο για να τιμωρήσει μια γριά η οποία μίλησε περιφρονητικά γι' αυτόν. Η γρια, δήθεν, παρόλες τις παλαβομάρες του Μάρτη, κατάφερε να διασώσει το νεογέννητο αρνάκι της και στο τέλος του μήνα σίγουρη για το θρίαμβό της και για

την επερχόμενη καλοκαιρία τού είπε με αυθάδεια: «Πριτς Μάρτη μου, γλύτωσα τα'αρνάκι μου». Τότε κι αυτός βάλθηκε να την τιμωρήσει και τράβηξε την κακοκαιρία του για να παγώσει τη γριά και το αρνάκι.

Ο λαός λέει ακόμη σχετικά με τα μετεωρολογικά καπρίτσια του μήνα:

«Μάρτης γδάρτης και κακός παλουκοκάφτης».

*«Το Μάρτη ξύλα φύλαγε
μην κάψεις τα παλούκια».*

*«Το Μάρτη φύλα τ'άχυρα
μη χάσεις το ζευγάρι (τα βόδια)
και φύλαγε και το ψωμί
μη χάσεις το κοπέλι».*

*«Ο Μάρτης ως το γιόμα το ψοφάει
κι ως το βράδυ το βρωμάει».*

Το τελευταίο λέγεται γιατί η παγωνιά του Μαρτιάτικου πρωινού μπορεί να σκοτώσει και η απογευματινή ζέστη είναι ικανή να αποσυνθέσει το θύμα του κρύου.

Περπερούνα

Η Περπερούνα, με διάφορα άλλα ονόματα συγγενικά, είναι ένα έθιμο του κύκλου της Ανοίξεως και αποβλέπει στην βροχή που είναι απαραίτητη για τα σπαρτά. Συνήθως νέα κορίτσια στολισμένα με πράσινα φυλλώματα και λουλούδια περιέρχονταν στους δρόμους και τα σπίτια τραγουδώντας το ανάλογο τραγούδι-επίκληση για βροχή. Εικάζεται η πιθανότητα να έχει τις ρίζες του στα Ελευσίνια Μυστήρια και ο Φωριέλ το θεωρεί πανάρχαιο.

Περπερούνα περπατεί,
περπατεί καμαρωτή
και τον Θιόν παρακαλεί
για να στείλη μια βροχή
μια βροχή καλή καλή
για ν'ανθίσουν τα λειβάδια
να φυτρώσουν τα σιτάρια
να μεθύσουν τ'αμπελάκια
να καρπίσουν σταφυλάκια.
Μπάρες μπάρες τα νερά
στα χωράφια τα ξερά
καθ'αστάχυ ένα ταγάρι
κάθε κλήμα ένα πιθάρι.
Εις τους κάμπους μας χαρές
οι βραγιές τους νοτερές
τα κρασιά μας σαν νερό
τα γεννήματα σωρό
για να χαίροντ' οι φτωχοί
βάνοντάς τα στο σακκί
να βογγάη ο μυλωνάς
και να σκάζ' ο αλευράς.

Ο Μάρτιος λοιπόν, ο πρώτος (κάποτε) μήνας του χρόνου και αρχή του καλοκαιριού. Την πρωτομαρτιά, λέγουν, πέφτει απ' τον ουρανό το κάρβουνο στη γης, να ζεσταθεί η γης κι από τότες αρχινούν οι ζέστες. Την αστάθεια του καιρού, που παρατηρείται τον Μάρτιο στη χώρα μας και αποβαίνει πολλές φορές ολέθρια για φυτά και ζώα, η λαϊκή φαντασία αποδίδει στο δύστροπο χαρακτήρα του Μαρτίου, τον οποίο προσωποποιεί, όπως και τους άλλους μήνες.

Αρκετοί μύθοι ζητούν να αιτιολογήσουν, γιατί ο Μάρτης, “μια γελά και μια κλαίει”. Σύμφωνα με κάποια αθηναϊκή παράδοση, ο Μάρτης είχε δυο γυναίκες, την μια πολύ όμορφη και φτωχή, την άλλη πολύ άσχημη και πολύ πλούσια. Ο Μάρτης κοιμάται στη μέση. Όταν γυρίζει από την άσχημη, κατσουφιάζει και σκοτινιάζει όλος ο κόσμος, όταν γυρίζει από την όμορφη, γελάει, χαίρεται και λάμπει όλος ο κόσμος. Αλλά τις περισσότερες φορές γυρίζει από την άσχημη, γιατί αυτή είναι πλούσια και θρέφει και τη φτωχή και όμορφη.

Άλλη μύθοι εξηγούν γιατί ο Μάρτης έχει 31 ημέρες και ο Φεβρουάριος

28. Είναι πολύ γνωστές οι παραδόσεις για την απολιθωμένη γριά που ο Μάρτης τη μαρμάρωσε μαζί με τα κατσίκια της.

Όπως κάθε αρχή στη ροή του χρόνου, έτσι και η πρώτη Μαρτίου θεωρείται ότι προσφέρεται και για μετεωρολογικές και μαντικές παρατηρήσεις.

Στις δεισιδαιμονίες τέλος, τις σχετικές με την πρώτη Μαρτίου - ως αρχή του χρόνου - ανήκει και η συνήθεια της ψευδολογίας (π.χ. στα Μέγαρα). Την Πρωτομαρτιά έχουν έθιμο να γελούν το Μάρτη. Θα πουν ένα ψέμα για να γελάσουν κάποιον. "Γελούμε το Μάρτη, για να μας πάει καλά"...

Καλό μας μήνα λοιπόν, μακάρι να μας πάει καλά!!

Πηγές: η θάλασσα του διαδυκτίου- dkaravasilis.gr